

УДК 792.071.3:37.018.43

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-1-29>

Людмила КОЛЧАНОВА,

orcid.org/0000-0002-8337-7609

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри майстерності актора та режисури драматичного театру
Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського
(Харків, Україна) *elenteatr@gmail.com*

Ольга МОХЛЕНКО,

orcid.org/0000-0003-1123-9546

старший викладач кафедри сценічної мови
Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського
(Харків, Україна) *mohlenko@gmail.com*

Вікторія БІЛА,

orcid.org/0009-0008-7175-6979

викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) *v.belaya08@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ СЦЕНІЧНОЇ МОВИ ДЛЯ АКТОРІВ-БАКАЛАВРІВ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Статтю присвячено мистецтвознавчому осмисленню художньо-естетичної якості сценічної мови, набуття компетенцій з якої здійснюється засобами дистанційної освіти.

Метою статті є аналіз динаміки художньо-естетичної складової викладання сценічної мови у дистанційному форматі для акторів-бакалаврів.

Вивчено естетику голосу як таку, що зумовлена опосередкованими технічними можливостями дистанційної освіти. Зазначено, що дистанційний формат не спростовує взаємодію між викладачем і студентом у мистецькій освіті, а видозмінює її. Вказано на індивідуалізацію та самостійну роботу як сутнісні ознаки дистанційної освіти, що відображено в законодавстві України. Наголошено на цифровізації як новому вимірі художньо-естетичної якості виконавської техніки акторів-бакалаврів. Виокремлено та вивчено супровідний характер роботи викладача у дистанційному форматі. Встановлено перспективність асинхронної роботи з набуття студентами компетенцій зі сценічної мови. Виявлено поєднання педагогічних, психологічних і технічних компонентів у дистанційній роботі викладача. Перехід від відтворення до творчої суб'єктності здобувачів освіти розглянуто як специфіку дистанційної форми мистецької освіти. Розглянуто шляхи методичної оптимізації процесу оцінювання роботи студента-бакалавра при засвоєнні ним сценічної мови. Зазначено, що моделі майбутнього діяча сцени та шкала оцінювання мають враховувати цифровий вимір дистанційної освіти. Наголошено на співпраці між викладачем і студентом як стратегії спільної роботи, де викладач забезпечує сприятливе мистецько-освітнє середовище, тоді як студент опановує вмотивованість, самодіагностику та самоконтроль. Зроблено висновок про доцільність поєднання онлайн та офлайн навчання як способу актуалізації творчого потенціалу при формуванні виконавської техніки акторів-бакалаврів.

Перспективами подальших досліджень є заглиблення в нову парадигму самоосвіти та самооцінювання майбутніх діячів сцени, а також вивчення досвіду інших країн із дистанційного формату здобуття мистецької освіти за кризових умов.

Ключові слова: сценічна мова, сценічна майстерність, майстерність актора, перформативні мистецтва, дистанційна освіта, голос, цифровізація.

Liudmyla KOLCHANOVA,

orcid.org/0000-0002-8337-7609

Candidate of Art Studies, Assistant Professor,

Associate Professor at the Department of Actor's Mastery and Directing of Drama Theater

Kharkiv I.P. Kotlyarevsky National University of Arts

(Kharkiv, Ukraine) elenteatr@gmail.com

Olha MOKHLENKO,

orcid.org/0000-0003-1123-9546

Senior Lecturer at the Department of Stage Language

Kharkiv I.P. Kotlyarevsky National University of Arts

(Kharkiv, Ukraine) mohlenko@gmail.com

Victoria BILA,

orcid.org/0009-0008-7175-6979

Lecturer at the Department of Drama and Music Theatre

Kharkiv State Academy of Culture

(Kharkiv, Ukraine) v.belaya08@gmail.com

TRANSFORMATIONS IN TEACHING STAGE SPEECH FOR ACTORS WITH BACHELOR'S DEGREES UNDER DISTANCE LEARNING CONDITIONS

The article is devoted to the art-historical understanding of the artistic and aesthetic quality of stage speech, the acquisition of which is carried out through distance learning.

The purpose of the article is the analysis of the dynamics of the artistic and aesthetic component of teaching stage speech in a distance format for bachelor's degree actors.

The aesthetics of voice as determined by the indirect technical capabilities of distance education have been studied. It is noted that the distance format does not negate the interaction between teacher and student in arts education, but rather modifies it. Individualisation and independent work are indicated as essential features of distance education, which is reflected in Ukrainian legislation. Digitalisation is emphasised as a new dimension of the artistic and aesthetic quality of the performing technique of bachelor's degree actors. The accompanying nature of the teacher's work in a distance format is highlighted and studied. The prospects of asynchronous work for students to acquire stage language skills are established. A combination of pedagogical, psychological and technical components in the teacher's distance work is revealed. The transition from reproduction to creative subjectivity of students is considered as a specificity of the distance form of art education. Ways of methodological optimisation of the process of assessing the work of a bachelor student in mastering stage speech are considered. It is noted that models of a future stage performer and the assessment scale should take into account the digital dimension of distance education. The emphasis is placed on cooperation between the teacher and the student as a strategy for joint work, where the teacher provides a favourable artistic and educational environment, while the student masters motivation, self-diagnosis and self-control. It is concluded that it is advisable to combine online and offline learning as a way of actualising creative potential in the formation of the performing skills of bachelor's degree actors.

Prospects for further research include delving into a new paradigm of self-education and self-assessment of future stage performers, as well as studying the experience of other countries in the remote format of obtaining an arts education in crisis conditions.

Key words: *stage speech, stage craft, acting skills, performing arts, distance learning, voice, digitalisation.*

Постановка проблеми. Українська вища школа накопичила чималий досвід викладання акторської майстерності засобами дистанційної освіти. Карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, зумовили перехід до дистанційної світи. Тоді як Війна за Незалежність України актуалізувала сформовані у викладачів і студентів навички роботи в новому форматі. Проте все ще є потреба концептуального, методичного та організаційного розмежування класичних і дистанційних форматів, а також їх взаємодії у змішаному форматі. Зокрема, є необхідність зосередити мистецтвознавчу увагу

на художньо-естетичній якості сценічної мови, набуття компетенцій з якої здійснюється засобами дистанційної освіти. Особливо варто зупинитися на змінах у процесі здобуття освіти, що впливають на модель майбутнього фахівця зі спеціалізації «сценічне мистецтво» спеціальності «перформативні мистецтва». Також потребують рецепції стратегії оцінювання якості мистецької освіти в дистанційному форматі на прикладі опанування компетенції зі сценічної мови.

Аналіз досліджень. Наукова література з мистецької освіти в дистанційному форматі розгля-

дає питання цифровізації, відновлення соціальної цінності навчання та можливостей формування фахових компетенцій і світогляду майбутніх діячів сцени. Переваги і недоліки дистанційної освіти висвітлено в розвідках С. Лі та Ф. Лалані (Li, Lalani, 2020), Г. Скляніченко (Скляніченко, 2023). Специфіка навчання акторській майстерності в дистанційному форматі представлена працями Н. Ігнат'євої, Т. Циганської та Л. Косьміна (Ігнат'єва та ін., 2025), І. Кабанової (Кабанова, 2024). Особливості роботи викладача вивчали Н. Ашихміна (Ашихміна, 2025: 12), М. Гринишин та О. Іваненко (Гринишин, Іваненко, 2022). Методи оцінювання результатів навчання дослідили Солодовнік О. О. і Аксьонова І. В. (Солодовнік, Аксьонова, 2020).

Мета статті – проаналізувати динаміку художньо-естетичної складової викладання сценічної мови у дистанційному форматі для акторів-бакалаврів. Мистецтвознавча оптика мети спонукає зосередитися на вивченні естетики голосу, виокремленні особливостей роботи викладача зі сценічної мови, а також на тому, аби показати шляхи методичної оптимізації процесу оцінювання роботи студента-бакалавра при засвоєнні ним сценічної мови.

Виклад основного матеріалу. При вивченні естетики голосу варто враховувати, що дистанційний формат став викликом для мистецької освіти. Законодавчо затверджене дистанційне навчання в Україні розпочалося у 2004 р., «коли наказом № 40 Міністерства освіти і науки України було затверджено «Положення про дистанційне навчання» (Кабанова, 2024: 318), проте пандемія COVID-19 прискорила масовий перехід на дистанційну форму освіти (Li, Lalani, 2020), тоді як активна фаза російсько-української війни зумовила вимушене масове впровадження дистанційного навчання в українські ЗВО через еміграційні процеси, бойові дії та руйнування закладів освіти і мистецтва. Попри зафіксований у звітності ООН збій у функціонуванні системи освіти через дистанційну форму навчання (Скляніченко, 2023: 440) та безпосередню втрату емоційного зв'язку між викладачем і студентом, що є критичним для мистецької освіти (Гринишин, Іваненко, 2022: 12), українське законодавство фіксує індивідуалізовану та опосередковану взаємодію як сутнісні ознаки дистанційної освіти. Зокрема, в пункті 6 статті 49 Закону України «Про вищу освіту» написано: «Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що

функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» (Про вищу освіту, 2025). Тобто відносно дистанційної форми освіти доречно говорити про актуалізацію суб'єктності і самостійну роботу актора-бакалавра.

Традиційно про що згадують, зокрема, Н. Ігнат'єва, Т. Циганська та Л. Косьмін, посилаючись на Д. Будянського та О. Семенова, «мовна майстерність орієнтована на розвиток мовного апарату, чистоти звучання, дихання, артикуляції, уміння подавати звук та загалом працювати з художніми текстами» (Ігнат'єва та ін., 2025: 211). Тому для повноцінного навчання актора-бакалавра є потреба в аудиторній роботі з груповими та індивідуальними заняттями та сценічними проектами. Адже «найімовірніше, інформаційні технології й надалі відіграватимуть значну роль у прагненні вдосконалити мистецьку освіту, але матимуть чіткі діапазони свого застосування... Однак практичні вправи з групою доцільно проводити у форматі, максимально наближеному до живого спілкування» (Кабанова, 2024: 324). Хоча «індивідуальне виконання в дистанційному навчанні дозволяє більше зосередитися на власних відчуттях та рухах, проаналізувати та усвідомити їх» (Ігнат'єва та ін., 2025: 212). Проте формування мовленнєвої компетенції майбутніх акторів є базовою навичкою, разом із сценічним рухом, фізичною та психологічною розкутістю. Тому дистанційна форма не є повномірною щодо потреб мистецької освіти.

Однак, як зазначила І. Кабанова, описуючи досвід викладання сценічної мови в дитячій студії «Арлекин» та Сєверодонецькому фаховому коледжі культури і мистецтв ім. Сергія Прокоф'єва під час епідеміологічних обмежень, «дистанційна форма навчання тут іде на користь... студійці відчують себе дикторами, диджеями, ведучими, тому вибудовують й осмислюють словесну дію, тобто вдаються до авторського задуму вибраного твору, оцінюють кожну думку, кожну художню деталь та оживляють усе перед своїм внутрішнім зором, визначають власне ставлення до матеріалу й шукають відповідні засоби впливу на слухачів» (Кабанова, 2024: 319). Тобто працюючи над сценічною мовою в дистанційному форматі студенти демонструють нову модель навчання, де наявна самостійна робота з творчим змістом як компенсацією фізичної присутності.

Сенс такої трансформації полягає у підпорядкуванні відповідності виконавської майстерності концепції медіадискурсу за формою, тоді як змістовно сценічна мова незмінно приналежна сценічному мистецтву. Для розуміння відповідності дис-

танційної освіти медійному виміру звернімося до концепції медіадискурсу М. Талбот в інтерпретації Т. Сукаленко: «дискурсивні події завжди передбачають існування адресата й адресанта. Якщо... розглянути ситуацію театральної вистави, коли обоє – і актор (адресант), і аудиторія (адресат) є фізично співприсутніми, тому виробництво... та «споживання» відбуваються одночасно. Щодо дискурсу в медіа... зазвичай існує значна відстань у просторі й часто в часі між продукуванням медіатексту та його споживанням. За своєю суттю це розрізнення... таке ж давнє, яким, власне, є саме письмо» (Сукаленко, 2021: 151).

Натомість із проблем, що супроводжують таку трансформацію, варто вказати на вміння подавати звук як зумовлене технічними можливостями роботи студента і викладача (Ігнат'єва та ін., 2025: 212), а також неможливість контролю залучення діафрагмального апарату, що може негативно відбитися на об'ємі звучання. Так само потребують фізичної присутності моменти виправлення дефектів артикуляції. У процесі напрацювання чистої дикції майбутніми акторами візуальна та звукова обмеженість засобів зв'язку вимагають доповнення офлайн-форматом і груповою роботою в одному приміщенні. Адже «ми не тільки відпрацьовуємо дихання, дикцію, голос, логіку, а і вчимося заволодіти увагою аудиторії будь-якої складності, стати більш упевненою в собі людиною, а це теж ефективніше в роботі в групі» (Кабанова, 2024: 323).

Також мистецька освіта в Україні під час епідемії, а тепер і під час активної фази російсько-української війни, демонструє сутнісні зміни у викладацькій діяльності. Тому варто виокремити особливості роботи викладача за сценічної мови. Вивчення наукової літератури з питання педагогічної майстерності в дистанційному форматі показало трансформацію призначення викладача в освітньому процесі з інтерпретаційної моделі на супровідну. Також простежується міждисциплінарна природа дистанційної роботи викладача, яка полягає в синтезі педагогічних, психологічних і технічних компонентів.

У ситуації зміни призначення викладача в освітньому процесі, на думку М. Гринишина та О. Іваненко, простежується кризова тенденція, зумовлена технізацією освітнього процесу: «поступово зникає домінування викладача фахових дисциплін як носія мистецьких знань і, в результаті, створюється щось цілком інше. Тобто, під взаємовпливами спеціальних сценічних інструментів людського тіла викладача та екранного зображення студента з'являється цілісний

творчий результат людини та машини» (Гринишин, Іваненко, 2022: 12). Однак, варто враховувати, що вільний доступ до інформації знімає з викладача функцію джерела знань. Натомість дистанційна форма освіти демонструє, що викладач залишається носієм компетенцій, досвіду та обізнаності у театральному процесі, тоді як здобувач освіти тільки долучається до цих знань. Як зазначила І. Кабанова, «у традиційних формах навчання викладачі є інтерпретаторами знань. З розширенням освітнього простору цю функцію беруть на себе студенти, а викладачі виступають у ролі координаторів накопичення та інтерпретацій цих знань» (Кабанова, 2024: 324). Тож, змістовно набуває значення супровідно-консультативне або менторське призначення викладацької діяльності як введення у спеціальність.

Тоді як міждисциплінарна природа діяльності викладача, зумовлена трансформацією його призначення, представляє собою професійну майстерність, поєднану з умінням адаптувати освітній процес до дистанційного формату, а також використовувати його технічні можливості. Зокрема, варто враховувати первинну орієнтованість освітнього процесу на інформаційно-комунікаційні технології. Як зазначила Г. Скляніченко, «якщо ще 20 років тому студенти дистанційної форми навчання отримували навчальні матеріали поштою та через комп'ютерні мережі... то сьогодні широкого використання набули інтернет-платформи, за допомогою яких... відбувається онлайн-навчання. Воно передбачає живі уроки в реальному часі з синхронним спілкуванням викладача і студентів. Таким чином, онлайн форма є складовою частиною дистанційного навчання, яке реалізується як у синхронному, так і в несинхронному форматах» (Скляніченко, 2023: 440). Окрім того, як зауважила Н. Ашихміна, «врахування індивідуальних особливостей учнів, створення комфортного художньо-освітнього середовища, «закоханість» у свою викладацьку справу, налагодження емоційного контакту – ці чинники стають основою для успішного навчання дітей в умовах дистанційного навчання» (Ашихміна, 2025: 12). Тобто викладач, навіть за обмеженості офлайн-навчання, володіє технічними можливостями, які, у поєднанні з його досвідом, забезпечують сприятливі умови для навчання за кризових обставин. Відповідно викладач залишається фігурою лідера в навчальному процесі, тоді як здобувач освіти набуває можливостей для самореалізації.

Оновлення взаємодії між викладачем і студентом у дистанційному форматі спонукає показати шляхи методичної оптимізації процесу оціню-

вання роботи студента-бакалавра при засвоєнні ним сценічної мови. Довготривале домінування дистанційного формату мистецької освіти у ЗВО м. Харків, зумовлене бойовими діями, спонукає також порушити питання про потребу ревізії освітніх програм і підходів до оцінювання результативності навчання. Спільним місцем двох складників освітнього процесу в дистанційному форматі постає індивідуалізація оцінювання виконавської майстерності.

При оцінці результативності опанування акторами-бакалаврами компетенції зі сценічної мови оптимальним є синхронний формат демонстрації виконавської майстерності, який може супроводжуватися підготовленими відео. Хоча О. Солодовнік та І. Аксьонова визначили тестування як найбільш популярний в українських ЗВО інструмент контролю якості знань при дистанційній формі освіти, проте вказані авторами недоліки зумовили висновок про те, що «опитування здобувачів вищої освіти через відеозв'язок збільшує можливості індивідуальної роботи, знижує психологічну напругу учасників освітнього процесу» (Солодовнік, Аксьонова, 2020: 45).

Також необхідним компонентом виявлення слабких місць або прогресу в опануванні сценічної мови є самодіагностика та самоконтроль. Наше припущення знайшло підтвердження в моніторингу результатів онлайн-навчання серед українських та іноземних студентів Донецького медичного університету у м. Кропивницький. Зокрема, І. Скляніченко навела такий підсумок: «Опитування серед викладачів української мови як іноземної показало, що за умови дистанційного навчання найуспішнішими були студенти з високою здатністю до самоорганізації» (Скляніченко, 2023: 443). Тим більше самодіагностика та самоконтроль набувають ваги при здобутті мистецької освіти. Адже опанування акторської професії є процесом «не лише професійного становлення, а й виховання себе як особистості... нині студентам складніше, бо кожен наданий сам собі. І відразу видно, що кожен і кожна собою являє... У цьому позитивний момент дистанційної форми навчання» (Кабанова, 2024: 323). Тобто поруч із традиційним оцінюванням якості звуку має додатися рефлексія студента, зафіксована

у відео- та аудіо-щоденниках, які супроводжуватимуться рецензуванням від викладача. Відповідно варто переглянути навантаження викладача з урахуванням створення навчально-методичних матеріалів і рецензування як невід'ємного складника дистанційного навчання.

Відтак, оцінюванню підлягатиме не тільки компетенція з виконавської майстерності, але й опанування технічними засобами зв'язку та запису, а також самооцінювання. Тобто цифровізація як складова дистанційного формату постає наскрізним чинником оцінювання. Тоді як у методичній парадигмі оцінювання простежується зміна уваги з контролю над процесуальністю на результативність роботи здобувача освіти. Тож, оцінювання роботи актора-бакалавра при засвоєнні ним сценічної мови демонструватиме перехід до комплексної мистецько-медійної компетенції.

Висновки. Проаналізована динаміка художньо-естетичної складової викладання сценічної мови у дистанційному форматі для акторів-бакалаврів дозволяє дійти таких висновків. Вивчення естетики голосу показало, що дистанційний формат освіти реалізується через цифрову опосередкованість, чим відповідає чинному законодавству України та вписується в парадигму медіадискурсу, а також характеризується індивідуалізацією і творчою суб'єктністю. Вказано на неповномірність дистанційної форми для мистецької освіти і потребу в доповненні офлайн-форматом. Виокремлено трансформацію призначення викладача з інтерпретаційної на супровідну модель, а також міждисциплінарну (педагогічні, психологічні і технічні компоненти) природу його дистанційної роботи як особливості викладання сценічної мови. Показано, що шляхи методичної оптимізації процесу оцінювання роботи студента-бакалавра при засвоєнні ним сценічної мови демонструють перехід до комплексної мистецько-медійної компетенції, де самодіагностика і самоконтроль постають складниками виконавської майстерності.

Перспективами подальших досліджень є заглиблення в нову парадигму самоосвіти та самооцінювання майбутніх діячів сцени, а також вивчення досвіду інших країн із дистанційного формату здобуття мистецької освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ашихміна Н. В. Антропологічні засади підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до дистанційного навчання учнів початкової школи. *Філософія культурно-мистецької освіти* : матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф., КНУКіМ, м. Київ, 27–28 бер. 2025 р. Київ. 2025. С. 10–13.
2. Гринишин М. В., Іваненко О. А. Особливості організації фахової підготовки майбутніх бакалаврів сценічного мистецтва в умовах дистанційного навчання. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості* : наук. журн. Рівненського державного гуманітарного університету. 2024. Вип. 2. С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/ART/2024-2-2>.

3. Ігнат'єва Н., Циганська Т., Космін Л. Виховання навички поєднання слова й руху у майбутніх акторів. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич, 2025. Вип. 86, Т. 1. С. 208–213. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-1-29>.
4. Кабанова І. Г. Досвід підготовки майбутніх акторів в умовах дистанційного навчання. *Культурологічний альманах* / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2024. Вип. 1(9). С. 317–325. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.41>.
5. Про вищу освіту : Закон України. Документ 1556-VII. / Редакція від 22.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 24.11.2025).
6. Скляниченко Г. Дистанційна освіта під час пандемії. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Філологічні науки. Кропивницький, 2023. Вип. 193. С. 439–445. DOI: [10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444](https://doi.org/10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444).
7. Солодовник О. О., Аксьонова І. В. Методи та інструменти дистанційного оцінювання результатів навчання. *Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні*: матер. всеукр. наук.-метод. інтернет-конфер. 15 жовт. 2020 р. / Харків : Харк. нац. ун-т будів. та архіт., 2020. С. 43–46.
8. Сукаленко Т. М. Медіадискурс у британських та американських наукових студіях. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. 2021. Вип. 35, Т. 5. С. 149–156. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-22>.
9. Li C., Lalani F. The COVID-19 Pandemic Has Changed Education Forever. World Economic Forum. 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/> [дата звернення: 25.11.2025]

REFERENCES

1. Ashykhmina N. V. (2025) Antropolohichni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do dystantsiinoho navchannia uchniv pochatkovoi shkoly [Anthropological principles of training future music art teachers for distance learning of primary school students]. *Filosofia kulturno-mystetskoï osvity* : mater. IV Vseukr. nauk.-prakt. konf., KNUKiM, m. Kyiv, 27–28 ber. 2025 r. 10–13. [in Ukrainian].
2. Hrynyshyn M. V., Ivanenko O. A. (2024) Osoblyvosti orhanizatsii fakhovoi pidhotovky maibutnikh bakalavriv stsenichnogo mystetstva v umovakh dystantsiinoho navchannia [Peculiarities Of Organizing Professional Training Of Future Bachelors Of Performing Arts In Distance Learning] *Mystetska osvita ta rozvytok tvorchoi osobystosti* : nauk. zhurn. Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. 2. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/ART/2024-2-2>. [in Ukrainian].
3. Ihnatieva N., Tsyhanska T., Kosmin L. (2025) Vykhovannia navychky poiednannia slova y rukhu u maibutnikh aktoriv [Acquiring the Skills of Integrating Words and Movements of the Future Actors]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuz. zb. nauk. pr. molodykh vchenykh Drohob. derzh. ped. un-tu im. Ivana Franka*. 86 (1) 208–213. [in Ukrainian].
4. Kabanova I. H. (2024) Dosvid pidhotovky maibutnikh aktoriv v umovakh dystantsiinoho navchannia [Experience Of Training Future Actors In Distance Learning]. *Kulturolohichniy almanakh* / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. 1 (9). 317–325. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.41>. [in Ukrainian].
5. Pro vyshchu osvitu (2025) [On higher education] : Zakon Ukrainy. 1556-VII. / Redaktsiia vid 22.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (data zvernennia: 24.11.2025). [in Ukrainian].
6. Sklianichenko H. (2023) Dystantsiina osvita pid chas pandemii [Distant Education In Pandemic Period]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka*. Ser.: Filolohichni nauky. 439–445. DOI: [10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444](https://doi.org/10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444). [in Ukrainian].
7. Solodovnik O. O., Aksionova I. V. (2020) Metody ta instrumenty dystantsiinoho otsiniuvannia rezultativ navchannia [Methods and Tools for Remote Assessment of Learning Outcomes]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku systemy vyshchoi osvity v Ukraini*: mater. vseukr. nauk.-metod. internet-konfer. 15 zhovt. 2020 r. 43–46. [in Ukrainian].
8. Sukalenko T. M. (2021) Mediadykurs u brytanskykh ta amerykanskykh naukovykh studiiakh [Mediadiscourse In British And American Scientific Studies]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* : mizhvuz. zb. nauk. pr. molodykh vchenykh Drohob. derzh. ped. un-tu im. Ivana Franka. 35 (5). 149–156. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-22>. [in Ukrainian].
9. Li C., Lalani F. The COVID-19 Pandemic Has Changed Education Forever. World Economic Forum. 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/> [data zvernennia: 25.11.2025]

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025